

Т. М. Шарова,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь

ПАРАДИГМИ НАУКОВИХ ТА ТВОРЧИХ ПОШУКІВ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ 30-40-Х РР. XX СТ.

У статті розглядаються парадигми наукових та творчих шукань українських письменників 30-40-х рр. XX століття. Акцентується увага на тематичному та проблемному спектрі творів українських письменників означеного періоду. У науковій розвідці зосереджена увага навколо становлення радянської літератури та безперечних успіхів українських письменників на ниві літератури. У статті зазначається, що твори 30-40-х рр. XX ст. писалися на основі конкретного життєвого матеріалу.

Ключові слова: парадигма, тематичний спектр, пошук, повість, роман, письменник

В статье рассматриваются парадигмы научных и творческих исканий украинских писателей 30-40-х гг. XX века. Акцентируется внимание на тематическом и проблемном спектре произведений украинских писателей обозначенного периода. В научной разведке сосредоточено внимание вокруг становления советской литературы и несомненных успехов украинских писателей на ниве литературы. В статье отмечается, что произведения 30-40-х гг. XX в. писались на основе конкретного жизненного материала.

Ключевые слова: парадигма, тематический спектр, поиск, повесть, роман, писатель

The paper discusses the paradigm of scientific and creative research Ukrainian writer's 30-40-ies of XX century. Attention is focused on the thematic and problematic range of works by Ukrainian writers of that period. The scientific explorations focus around the development of Soviet literature and undoubted successes Ukrainian writers in the field of literature. The article states that the works of 30-40-ies of XX century written on the basis of specific raw material of life.

Keywords: paradigm, thematic range, search, story, novel, writer

У літературі 30-40 – х рр. XX ст. відбуваються певні зміни. Економічна криза, загострення різноманітних суперечностей, індустріалізація і колективізація, події Великої Вітчизняної війни – це ті теми, до яких почали звертатися письменники означеного часу. Відповідно, такою є тематика та мотиви художніх творів, а також показ характерів у вирішальний життєвий період. Молоді радянські письменники приносять у літературу нові образи і теми, в центрі яких є проста людина, яка намагається поширювати революційні листівки.

В українській прозі 30-40 – х рр. XX ст. помітне місце посіла історико-революційна проза, в основу якої покладено події громадянської війни (А. Головка, Г. Косинка, О. Копиленко, І. Микитенко). Письменники намагалися звертатися до фактичної, документальної основи, що було важливою рисою української історико-революційної прози (Ю. Яновський «Вершники», П. Панч «Олександр Пархоменко», С. Скляренко «Шлях на Київ», Ю. Смолич «Вісімнадцятилітні»). Серед значної кількості творів на історико-революційну тему особливе місце належить П. Панчу «Облога ночі» (1935 р.) та А. Шияну «Гроза» (1936 р.). Дуже часто у творах такої тематики можна помітити художні домисли митців слова (А. Головка «Мати», К. Гордієнко «Чужу ниву жала», В. Зорін «Дніпро розповідає» та ін.).

Радянська література 30-40 – х рр. XX ст. сприйняла й розвинула передові традиції вітчизняного та світового реалістичного мистецтва, а також народної творчості. У більшості творів цього періоду зображуються допити та тортури. Головні герої, як правило, зустрічають на життєвому шляху багато перешкод та негараздів, але вони намагаються врятуватися від неминучої смерті. Таким переважно є зміст творів молодих письменників 30-40 – х рр. XX ст.

У літературу 30-40 – х рр. XX ст. був привнесений мінорний тон, певне розчарування. Згодом у ряді творів з'явилося несправедливе змалювання певних життєвих історичних фактів, яке свідчило про перекинування радянської дійсності. Здебільшого, у прозових творах письменники показують активне служіння інтересам народу, а також зв'язок з корінними потребами життя. Посилюється увага до людини праці, як творця усіх матеріальних та духовних цінностей. Майже усі твори письменників того часу є історично достовірними та художньо переконливими [3; 5; 6].

Дослідники 30-40 – х рр. XX ст. акцентували свою увагу на тому, що письменники повинні зосереджувати максимальну творчу увагу навколо естетичних проблем, зокрема проблеми показу характеру сучасного героя. Таким чином, література повинна відображати усю складність і багатогранність людського життя. Важливою рисою української літератури 30-40 – х рр. XX ст. було звернення до вагомих життєвих проблем: «Розширюються тематичні й жанрові обрії літератури, зростає майстерність письменників, більше захоплюють людей образи людей праці... домінують мотиви мирної праці, зображення духовного зростання радянської людини в умовах будівництва соціалізму» [4, с. 12].

У першій половині 30-х рр. XX ст. в українській літературі писалися твори на основі конкретного життєвого матеріалу, який письменники черпали під час перебування на заводах, в колгоспах чи радгоспах. Актуальними на той час були такі теми: зображення діяльності людей на Дніпрогесі (В. Кузьмич «Турбіни», І. Микитенко «Дівчата нашої країни»); будівництво Харківського тракторного заводу (О. Копиленко «Народжується місто», А. Мельников «Залізний виконроб»); перебудова села (Ф. Кравченко «Хліб», І. Кириленко «Аванпости». Д. Гордієнко «Срібний край», К. Гордієнко «Чужу ниву жала», Іван Ле «Історія радості»).

Така тематика якісно змінювала не лише форми літератури, а й ідеї та образи, а особливо змінними були характери і типи. Найкращі письменники української літератури вміли ставити і розв'язувати актуальні та важливі морально-етичні, суспільні проблеми та подавати у творах повнокровні образи людей праці (Ю. Шов-

копляс «Інженери», О. Копиленко «Народжується місто», І. Муратов «Важкий прогін», І. Микитенко «Дівчата нашої країни» та ін.).

У літературі 30-40 – х рр. ХХ ст. велика заслуга належить художній літературі у вихованні почуттів патріотизму, належного ставлення до праці, естетики та нової моралі. Центральною темою цього часу стає тема соціалістичної праці: «Основне місце посідають твори, в яких відображаються робітничий клас, складні процеси, породжені соціалістичними перетвореннями села, ставляться проблеми перевиховання старої і формування нової інтелігенції. Значне місце посідають твори про Жовтневу революцію, громадянську війну, про далеке історичне минуле» [4, с. 35].

Більшість українських письменників 30-40 – х рр. ХХ ст. прагнули освоїти новий життєвий матеріал, зокрема теми свободи і обов'язку, особи і суспільства, а також праці простої людини. У деяких творах збільшуються елементи нарисовості та присутня велика частка публіцистичного викладу думок. Оглядаючи здобутки історії української радянської літератури В. Брюгген зазначає: «Тематичне, жанрове й стильове різномалосся сучасної української прози невинно зростає, поглиблюється індивідуальна характерність художніх почерків. Внутрішня цікавість прозового твору може триматися й на постаті оповідача, головного героя ліричної прози, але для того необхідно, щоб постать ця була справді неординарна, багатогранна, здатна на самостійний розвиток художньої думки» [1, с. 126]. Українська література багата на такі твори. Голос автора на повну силу звучить у повістях і оповіданнях К. Гордієнка.

Творчі досягнення досвідчених митців слова підхоплюють молоді письменники, серед яких вагоме місце займають: І. Багмут, О. Ільченко, М. Трублаїні, М. Стельмах, В. Козаченко, І. Муратов та ін. Розширюючи творчі горизонти, письменники 30-40 – х рр. ХХ ст. відтворювали свої погляди в чітких естетичних позиціях, посилюючи при цьому епічне начало та зв'язок з фольклором і традиціями класичної спадщини, а також зростання художньої майстерності.

У літературі 30-40-х рр. ХХ ст. з'являється значна кількість нових тем, ідей та образів. Відповідно до цього виникає потреба у створенні нових художніх жанрів. Так, наприклад, у «виробничих» повістях і романах розширюється коло літературних персонажів. Героями у таких творах виступають переважно селяни. У літературу приходять герой-робітник, представник технічної інтелігенції. Виникнення «виробничого» роману було соціальною необхідністю та суспільно обумовленим явищем. Між «виробничими» та «сільськими» романами можна виокремити значну кількість спільних рис: переважання виробничої проблематики і нарисових засобів їх втілення; повторювання сюжетних схем; слабка увага до окремої людини; герої діляться на дві соціальні групи (колгоспники та куркулі); тогочасне життя відтворювалося в комплексі; тісне переплетення інтересів села і міста; одночасно зображувалося місто і село, селянин і робітник, сільська та міська інтелігенція.

Дуже часто українські письменники у прозових творах 30-40 – х рр. ХХ ст. намагались прикрасити певні життєві обставини. Прикрашування життя наявне і в передостанньому розділі повісті К. Гордієнка «Сім'я Остапа Тура», який має назву «Ситість». У творі одна з головних героїнь Сквариха ще недавно була дуже бідна, пожадлива та відстала. Автор у творі подає міркування щодо статусу Скварихи у такому ракурсі: «Вдягнута, сита, чоловік, діти шанують її, уся сім'я в славі ходить, нестатків не зна вона, газета, книжка з хати не виводиться – син, комсомольці не забувають її, чого треба їй?» [2, с. 210-211].

Отже, українська література 30-40-х рр. ХХ ст. пройшла дуже складний, і в той же час, суперечливий шлях розвитку. Такий шлях позначався певними життєвими труднощами та негараздами. З появою в українській літературі нових тем, ідей та образів було створено реальні передумови для подальшого розвитку літературознавчої думки та художньої практики у воєнний та післявоєнний час.

Література:

1. Брюгген В. Голос автора й голос героя / В. Брюгген // Дніпро. – 1969. – № 10. – С. 126.
2. Гордієнко К. «Сквар і син» / К. Гордієнко // Молодий більшовик. – К. – 1935. – С. 210-211.
3. Історія української літератури : [у 8 т.]: Література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917-1932) / відп. ред. С. А. Крижанівський. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 6. – К. : Наукова думка, 1970. – 514 с.
4. Історія української літератури : [у 8 т.]: Література періоду завершення будівництва соціалізму та Великої Вітчизняної війни (1933-1945) / відп. ред. Б. С. Буряк. – К. : Наукова думка, 1971. – Т. 7. – К. : Наукова думка, 1971. – 400 с.
5. Історія української літератури : [у 8 т.]: Література післявоєнного часу (1946-1967) / відп. ред. Л. М. Новиченко. – К. : Наукова думка, 1971. – Т. 8. – К. : Наукова думка, 1971. – 572 с.
6. Історія української літератури ХХ століття: [у 2-х кн.] / [за ред. В. Г. Дончика]. – К. : Либідь, 1998. – К. 1 (Перша половина ХХ століття). – С. 418-421.